

EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS TAIKYMO TIPAI LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Paulius Griciūnas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+ 370 5) 236 61 75
El. paštas <paulius.griciunas@gmail.com>

Europos Sąjungos teisės taikymo reikšmė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijai yra skirtinga. Šiame straipsnyje, tiriant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, pasiūloma Europos Sąjungos teisės taikymo tipologija ir kategorijos bei nagrinėjami kiekvienos kategorijos būdingi bruožai.

The significance of European Union law application in the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania varies. The European Union law application in the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania is examined. The typology and categories are proposed in the research and the characteristics of each of the categories are analysed.

Įvadas

Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės normos, atskirai pažymint ES Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismo¹) pateikiamą oficialų šių normų aiškinimą², gali būti reikšmingos³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinio Teismo) vykdomai nacionalinės teisės normų kontrolei. ES teisės įtakos Konstitucinio Teismo jurisprudencijai tyrimas leidžia geriau suprasti paties Konstitucinio Teismo požiūrio į ES teisę charakteristikas, kuria geresnio dviejų teisinių sistemų – nacionalinės ir ES – sąveikos supratimo bei tolesnių tyrimų šioje srityje prielaidas. Visateisės narystės ES kaip konstitucinės vertybės⁴ užtikrinimas nebūtų įmanomas be Konstitucinio Teismo, kuris, oficialiai aiškindamas Konstituciją, atsižvelgia ir į ES teisę, vaidmens. Tačiau kiek ES teisė, kaip reikšmingas ekstranacionalinis veiksnys, daro įtaką Konstitucinio Teismo jurisprudencijai, nėra atskleista sisteminiuose tyrimuose, tad tai buvo viena iš reikšmingų paskatų šio tyrimo kryptčiai. Tyrimas gali būti aktualus ir platesniems dviejų teisės sistemų suderinamumo, kurio tam tikrais atvejais gali būti pasiekama tik teisiniu dialogu⁵, tyrimams. Nacionaliniuose mokslo darbuose panašiu tyrimu laikytinas

¹ Šiame tyrime vartojama sutrumpinta apibendrinanti Teisingumo Teismo sąvoka, nedarant skirtumo tarp Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo.

² „Kaip teisės aiškinimo šaltinis svarbi ir Teisingumo Teismo jurisprudencija“, žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimą. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 54-2097; 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimą. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 140-5569 ir kt.

³ Žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimą. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 141-5430.

⁴ Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-00478.

⁵ I. Jarukaitis vartoja konstitucinio dialogo sąvoką, žr.: JARUKAITIS, I. Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės sistemų sąveika: ES konstitucinės sutarties ir Lisabonos sutarties virai. *Justitia*, 2008, nr. 4 (70), p. 67. D. Maus vartoja konstitucinių teismų dialogo sąvoką, žr. MAUS, D. Rėmimasis užsienio precedetais ir konstitucinių teismų dialogais.

tik E. Šileikio darbas⁶, kuriame nagrinėjama narystės ES „metodinė prieiga“ aiškinant Konstituciją. Arčiausiai šio tyrimo tematikos ir metodikos yra D. Žalimo darbas⁷, tačiau jame nagrinėjami tik pavieniai konstitucinės jurisprudencijos pavyzdžiai. Kiek kitu aspektu Teisingumo Teismo jurisprudencijos įtaką ordinarinei teisei nagrinėja P. Ravluševičius⁸, iš gretimų tematikų paminėtini platesnės apimties teisės sistemų sąveikai skirti E. Kūrio, E. Jarašiūno, I. Jarukaičio darbai. Lietuvos teisė šia tematika nėra nagrinėjama ir užsienio autorių darbuose, yra pavienių ir itin fragmentiškų Konstitucinio Teismo jurisprudencijos vertinimų gretima tematika⁹. Tad tikėtina, kad šio tyrimo rezultatai galėtų būti aktualūs ir panašioms užsienio tyrėjų lyginamiesiems tyrimams.

Šio tyrimo objektas – ES teisė, eksplacitiškai pasireiškianti konstitucinėje jurisprudencijoje¹⁰. Išlaidant tyrimo glaustumą, tarptautinės teisės įtaka nėra šio tyrimo objektas.

Tyrimo tikslas – ištirti ES teisės taikymo tipus Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ir pagal šiuos tipus suklasifikuoti ir aptarti Konstitucinio Teismo jurisprudenciją.

Tyrimas remiasi *hipoteze*, kad ES teisės taikymas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra skirtingas, todėl jis gali būti suklasifikuotas pagal tam tikrą tipologiją.

Šio tyrimo šaltiniai – visa Konstitucinio Teismo jurisprudencija, kurioje nors kiek Konstitucinis Teismas pats¹¹ referuoja į ES teisės šaltinius¹². Šio tyrimo tikslu atrinkti ir išnagrinėti visi 63 šiuos kriterijus atitinkantys Konstitucinio Teismo nutarimai nuo Konstitucinio Teismo jurisprudencijos pradžios iki 2018 m. sausio 1 d.¹³ Taip pat išnagrinėti ir visi šiuose nutarimuose minimi ES teisės šaltiniai¹⁴.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis „Konstitucinė jurisprudencija“, 2009, nr. 4 (16), p. 158. E. Jarašiūnas pateikia dialoginės jurisprudencijos sąvoką, žr. JARAŠIŪNAS, E. Apie bylą *Melloni, Jeremy F. ir Gauweiler ir kt.* įnašą į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir konstitucinių teismų bendradarbiavimo plėtotę. *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis „Konstitucinė jurisprudencija“*, 2016, nr. 2 (42), p. 232.

⁶ ŠILEIKIS, E. Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje įtaka Lietuvos Konstitucijos aiškinimui. Iš *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.

⁷ ŽALIMAS, D. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės vaidmuo plėtojant oficialiąją konstitucinę doktriną. Iš *Šiuolaikinės konstitucinės justicijos tendencijos: nacionalinės ir tarptautinės teisės santykis*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2014.

⁸ RAVLUŠEVIČIUS, P. The Enforcement of the Primacy in the European Union Law: Legal Doctrine and Practice. *Jurisprudencija*, 2011, nr. 18 (4).

⁹ Pvz., A. Dyevre vertina ES aukščiausias teismo institucijas (taip pat ir Konstitucinį Teismą) pagal jų požiūrį į Teisingumo Teismo „integracinę darbotvarkę“, žr.: DYEVRE, A. European Integration and National Courts: Defending Sovereignty under Institutional Constraints? *European Constitutional Law Review*, 2013, Vol. 9; taip pat G. Martinico užsimena apie Konstitucinio Teismo sprendimą kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą, žr.: MARTINICO, G. Judging in the Multilevel Legal Order: Exploring the Techniques of ‘Hidden Dialogue’. *King’s Law Journal*, 2010, Vol. 21, p. 260.

¹⁰ Pirma, šiame straipsnyje ES teisė suprantama kaip ES normatyvinė teisė ir ją aiškinanti Teisingumo Teismo jurisprudencija (*plačiau žr. šio straipsnio I dalį*); antra, pripažįstama, kad ES teisės įtaka gali pasireikšti ir implicitiškai, tačiau tokia įtaka nėra šio tyrimo objektas.

¹¹ Tokie atvejai, kai pareiškėjas arba suinteresuotas asmuo savo argumentaciją grindžia ir ES teise, tačiau Konstitucinis Teismas savo baigiamųjų aktų motyvuojamojoje dalyje tokios argumentacijos nenaudoja, nėra šio tyrimo imties dalykas.

¹² Išskyrus kelias išimtis: 1) 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas, kuriame Konstitucinis Teismas mini, kad „Europos Sąjungos direktyvos skatina <...>“. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 100-2791; 2) 2002 m. kovo 14 d. nutarimas, kuriame Konstitucinis Teismas pažymi, kad „Europos Sąjungos teisė nereglamentuoja vaistinių nuosavybės konkrečių klausimų“. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 28-1003; ir 3) 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas, kuriame yra bendra ES teisės formuluoė: „[p]rocesinės ir kitos garantijos asmenims, traukiamiems administracinėn ir baudžiamojon atsakomybėn, taip pat nustatytos <...> Europos Sąjungos teisėje.“ *Valstybės žinios*, 2005, nr. 134-4819.

¹³ Šiame tyrime 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas (*Valstybės žinios*, 2008, nr. 140-5569) vertinamas kartu su 2007 m. gegužės 8 d. sprendimu [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2007-05-08_s.pdf>.

¹⁴ Tiek rašytiniai ES teisės šaltiniai (teisės aktai), tiek ir nerašytiniai šaltiniai – Teisingumo Teismo jurisprudencija.

Atliekant tyrimą naudoti dokumentų tyrimo, lyginimo, kritinės analizės metodai ir jis vykdytas nepriklausomai¹⁵. Tam tikrais atvejais, be tiesioginių tyrimo šaltinių, naudota ir platesnė ES teisės analizė. Tyrimu keliami šie *uždaviniai*: 1) nustatyti ES teisės taikymo tipologiją Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, 2) suklasifikuoti Konstitucinio Teismo jurisprudenciją į kategorijas pagal nustatytą tipologiją ir 3) nustatyti kiekvienos iš klasifikacijos kategorijų jurisprudencijos būdingus bruožus.

Atsižvelgiant į tyrimo uždavinius, tyrimas vykdytas tokia seka: atlikus preliminarią Konstitucinio Teismo nutarimų (toliau – nutarimų) analizę, bandyta šiuos nutarimus suklasifikuoti remiantis tik objektyviais kriterijais, tačiau, nepaisant pastangų, nebuvo nustatyta išimtinai objektyvios klasifikacijos galimybių. Todėl, tęsiant tyrimą, remtasi kiekvieno nagrinėto Konstitucinio Teismo nutarimo turinio analize, atlikta pagal toliau pateikiamą metodologiją. Ši analizė, nors ir santykinai tyrime pavadinta „subjektyvia“, vis dėlto yra atlikta siekiant kuo labiau išlaikyti objektyvumą ir mokslinį pagrįstumą. Remiantis šia turinio analize, nutarimai chronologine tvarka buvo sugrupuoti į kategorijas pagal ES teisės taikymo Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje intensyvumą, nagrinėjami ir identifikuojami atskiroms grupėms bendri bruožai. Galiausiai formuluojamos tyrimo išvados.

1. Bandymai pateikti objektyvią ES teisės taikymo klasifikaciją

Objektyvi ES teisės taikymo Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje klasifikacija galima remiantis įvairiais išskirtinai objektyviais kriterijais. Pirma, visą Konstitucinio Teismo jurisprudenciją būtų galima skirti į du reikšmingus formalius etapus:

- 1) ES teisės, kaip išorinio teisės šaltinio Lietuvai dar nesant ES nare, taikymas. Objektyviai galimas teiginys, kad šiame etape ES teisė yra ne daugiau kaip tam tikros gairės Konstituciniam Teismui ir iš esmės nedaro įtakos Konstitucinio Teismo jurisprudencijai, tačiau, kaip matyti vėliau, toks vertinimas nebūtų visiškai tikslus.
- 2) ES teisės, kaip sudedamosios nacionalinės teisės dalies, taikymas. Antrame etape, kuris prasideda nuo Lietuvos narystės ES dienos 2004 m. gegužės 1 d., o su konstitucinio patvirtinimo išlyga – nuo rugpjūčio 14 d., ES teisė tapo nacionalinės teisės dalimi ir, tikėtina, daro įtaką Konstitucinio Teismo jurisprudencijai.

Tačiau remiantis tokiu požiūriu Konstitucinio Teismo jurisprudencijos analizė nėra prasminga apskritai, nes visas vertinimas iš esmės būtų determinuotas vienintelio kriterijaus – Lietuvos narystės ES pradžia. Analizė, kad iki narystės ES dienos tokių nutarimų būta lygiai 10 (per 11 metų), narystės metu ES tokių būta 53 (per 13 metų), būtų iliustratyvi nebent padidėjusiu ES teisės taikymo intensyvumu arba tik statistikos tikslais.

Antra, nutarimus galima skirstyti į tuos, kuriuose buvo remiamasi Teisingumo Teismo jurisprudencija, ir tuos, kur buvo remiamasi kitais ES teisės šaltiniais. Šiuo atveju būtų 17 nutarimų, kuriuose remiamasi jurisprudencija, ir 46 nutarimai, kuriuose šio teismo jurisprudencija nėra remiamasi¹⁶. Papildomai galima išskirti ir nutarimus, kuriuose daroma nuoroda į konkrečius Teisingumo Teismo sprendimų punktus ir sprendimus, o kuriuose pateikiamos tik bendros nuorodos į šio teismo praktiką¹⁷. Reikia pripažinti, kad ir toks vertinimas neturi didelės pridėtinės vertės, nebent iliustruoja, jog Konstitucinis Teismas dažniau pats interpretuoja ES teisę negu remiasi oficialiu ES teisės aiškinimu.

¹⁵ Tai yra visiškai nesiremiant kitais tyrimais, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo svetainėje patektu tyrimu [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <<http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/11/lrkt-praktika-2015.11.02.pdf>>.

¹⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad, nors pirmą kartą Konstituciniam Teismui ES teisę paminėjus 1995 m. balandžio 20 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 1995, nr. 34-847), Teisingumo Teismo jurisprudencija Konstitucinio Teismo doktrinoje pirmą kartą randama tik 2006 m. gruodžio 21 d. nutarime. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 141-5430.

¹⁷ Paminėtina, kad tik 2010 m. vasario 3 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2010, nr. 16-758) pirmą kartą Konstitucinis Teismas nurodė konkrečius Teisingumo Teismo bylos punktus, kurie yra aiškinimo šaltinis.

Trečia, Konstitucinio Teismo jurisprudenciją būtų galima klasifikuoti pagal ES teisės šaltinių rūšis, kurias naudoja Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje. Šiuo atveju sunkiai būtų įmanomas absoliutus purizmas, nes istoriškai kito ES teisės aktų rūšys, dažnai Konstitucinis Teismas tame pačiame nutarime remiasi ne vienu šaltiniu, tačiau būtų galima klasifikuoti nutarimus bent jau remiantis naudotų ES teisės šaltinių adaptyv¹⁸ hierarchija: steigiamosios sutartys minimos 17 nutarimų, Pagrindinių teisių chartija – 4 nutarimuose, ES teisės principai – 5 nutarimuose, Teisingumo Teismo jurisprudencija – 17 nutarimų, reglamentai – 6, direktyvos – 34, sprendimai – 5. Galima klasifikuoti ir pagal tai, keliomis ES teisės šaltinių rūšimis viename nutarime remiasi Konstitucinis Teismas – 1 rūšimi – 40 nutarimų, 2 rūšimis – 10, 3 rūšimis – 8, 4 rūšimis – 2 ir viename nutarime remiamasi net 6 rūšių šaltiniais. Tačiau ir ši kiekybinė klasifikacija, nors ir leidžia matyti, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencija dažniausiai susijusi su direktyvas perkeliančiais nacionaliniais teisės aktais, vis dėlto tai neparodo kokybinio ES teisės poveikio Konstitucinio Teismo jurisprudencijai.

Ketvirta, vis dėlto pripažintina, kad yra bent vienas objektyvus ES teisės Konstitucinio Teismo jurisprudencijai vertinti taikymo kriterijus, tai darant remiantis prejudicinio sprendimo instrumento panaudojimu. Atsižvelgiant ir į 2017 m. gruodžio 20 d. Konstitucinio Teismo sprendimą¹⁹, tikėtina, kad praktika kreiptis prejudicinio sprendimo plėtosis, susiformuos ir aiški kategorija nutarimų, objektyviai išsiskiriančių iš kitos konstitucinės jurisprudencijos. Šio instrumento naudojimas, autoriaus manymu, dar nėra pakankamas platesnio apibendrinimo pagrindas.

Akivaizdu, kad bandymai remtis išskirtinai objektyviais kriterijais (bent kol kas) nesudaro prielaidų išsamesnei Konstitucinio Teismo jurisprudencijos analizei nagrinėjamu aspektu. Nebuvo rasta ir aiškių lingvistinių konstrukcijų, leidžiančių grupuoti nutarimus į tam tikras kategorijas²⁰. Klasifikavimo remiantis objektyviais kriterijais bandymai rodo, kad tik statistiškai, t. y. be turinio analizės, nutarimų klasifikacija nėra rezultatyvi, o nagrinėjamos temos apimtimi apskritai negalima.

2. ES teisės taikymo subjektyviosios klasifikacijos galimybės

Visiškai kitokį požiūrį siūlo D. Žalimas, išskirdamas tarptautinės ir ES teisės taikymo orientacinį, pastiprinantį ir harmonizuojantį tipus plėtojant oficialią konstitucinę doktriną²¹. Šio autoriaus tipologija savo ruožtu remiasi K. Bubnytės pasiūlytais Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos internalizavimo būdais: orientaciniu, pastiprinančiu ir harmonizuojančiu²².

Orientacinis ES teisės taikymo tipas yra žemiausio intensyvumo, kai ES teisė tėra iliustruojančio pobūdžio. Pastiprinančiam ES taikymo tipui būdinga reikšmingesnė ES teisinio reglamentavimo analizė. Galiausiai, harmonizuojantis tipas pasižymi išsiskiriančiu ES teisės taikymo intensyvumu. Manytina, kad būtų tikslinga remtis šia klasifikacija bent dėl kelių priežasčių. Pirma, šia klasifikacija remiasi ir pats Konstitucinis Teismas²³. Antra, ši klasifikacija tėra koordinačių sistema konstitucinei jurisprudencijai klasifikuoti, tai savaime nereiškia, kad tarp autorių negali būti skirtingų požiūrių priskiriant Konstitucinio Teismo nutarimus atitinkamoms (nors ir identiškoms) kategorijoms. Savo ruožtu tai kaip tik ir iliustruoja santykinį vertinimo subjektyvumą.

¹⁸ „Konvertuojant“ buvusias ES teisės aktų rūšis į dabartinius ekvivalentus, pvz., bendrieji veiksmai prilyginami sprendimams, pamatiniai sprendimai – direktyvomis.

¹⁹ Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2017/12/2017-12-20_kt21-s11.pdf>

²⁰ Žr. 190 nuorodą.

²¹ ŽALIMAS, D. Tarptautinės ir Europos Sąjungos vaidmuo <...>, p. 314–315.

²² BUBNYTĖ, K. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos poveikis Lietuvos konstitucinei jurisprudencijai – jo būdai ir leistinos ribos. *Teisė*. 2013, t. 89, p. 136–158.

²³ Konstitucinio Teismo nacionalinis pranešimas XVI Europos konstitucinių teismų konferencijos kongrese, p. 13 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <<http://www.confueuconstco.org/reports/rep-xvi/LB-Lituanie-MS.pdf>>.

Subjektyviojo ES teisės taikymo vertinimo klasifikacija rėmėsi tokia metodologija: a) nutarimai buvo vertinami ir preliminariai priskiriami vienai iš kategorijų; b) po preliminarus visų nutarimų priskyrimo jie buvo pakartotinai išsamiai tiriami įsitikinant priskyrimo tikslumu; c) nutarimai buvo priskiriami tik vienai kategorijai²⁴; d) ES teisės poveikis buvo vertinamas iš paties Konstitucinio Teismo požiūrio į ES teisę pozicijų²⁵; e) didėjant ES teisės įtakai, daugiau dėmesio skiriama nutarimo analizei.

1. Orientaciniai nutarimai. Šiuose nutarimuose ES teisės reikšmė, atitinkamai ir taikymas yra minimalus, vertintinas tik kaip iliustratyvus, referencinis ir kontekstinis. ES reglamentavimas yra mažai susijęs su Konstitucinio Teismo tiriamu aktu, todėl iš esmės nedaro įtakos jurisprudencijai, tačiau kartais atskleidžia nacionalinio reglamentavimo kilmę²⁶. Tokių orientacinių nutarimų identifikuota 40 ir jie plačiau šiame straipsnyje iš esmės nėra aptariamai²⁷. Dėsningumų nenustatyta, nebent tai, kad šiai kategorijai, yra vienintelė išimtis²⁸, priskirtini visi nutarimai iki Lietuvos narystės ES dienos. Nors objektyviai ES teisė nebuvo sudedamąja nacionalinės teisės dalimi, remiantis tyrimo metodika, šie nutarimai priskirtini orientacinių nutarimų kategorijai būtent pagal subjektyvųjį vertinimą. Galima teigti, kad šiuo laikotarpiu Konstitucinis Teismas ES teisę traktavo dvejopai: arba matomi ES teisės kaip atskiros teisės išskyrimo požymiai²⁹, arba nėra aiškaus atskyrimo nuo tarptautinės teisės³⁰. Taip pat ankstyvesiems nutarimams būdinga tam tikra laisvesnė ES šaltinių interpretacija, aptinkama, pavyzdžiui, 1998 m. gruodžio 9 d. nutarime³¹

²⁴ Skirtingai nuo D. Žalimo, priskiriančio tą patį Konstitucinio Teismo nutarimą skirtingoms tipologijos kategorijoms, žr.: ŽALIMAS, D. Tarptautinės ir Europos Sąjungos vaidmuo <...>, p. 314 ir 316.

²⁵ Suprantama, originalų požiūrį galėtų pateikti tik pats Konstitucinis Teismas, todėl šiuo atveju, akivaizdu, yra pateikiamas tik subjektyvus autoriaus vertinimas interpretuojant Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus.

²⁶ Pavyzdžiui, 2005 m. sausio 27 d. nutarimas, kuriame pažymima, kad „anksčiau galiojusio Muitinės kodekso 30 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas iš esmės tapatus įtvirtintam Europos Sąjungos teisės akte – Bendrijos muitinės kodekse, nustatytame 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2913/92“. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 14-432.

²⁷ Visų šių nutarimų išvardijimas nesuteiktų didesnės pridėtinės vertės tyrimui, tačiau, be šio straipsnyje pateikiamų pavyzdžių, galima iliustratyviai paminėti bent keletą šios kategorijos nutarimų: 2004 m. kovo 5 d. (*Valstybės žinios*, 2004, nr. 38-1236), 2006 m. lapkričio 13 d. (*Valstybės žinios*, 2006, nr. 123-4650), 2008 m. vasario 20 d. (*Valstybės žinios*, 2008, nr. 23-852), 2011 m. kovo 15 d. (*Valstybės žinios*, 2011, nr. 32-1503), 2015 m. spalio 29 d. (*Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-17072) ir kt.

²⁸ Išimtimi, autoriaus nuomone, laikytinas 1999 m. spalio 6 d. nutarimas, priskirtinas prie antrosios (pastiprinančiųjų) nutarimų kategorijos. Konstitucinio Teismo šiame nutarime atlikta išsami ES teisės analizė leidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas patiprina savo argumentus ES teise (*Valstybės žinios*, 1999, nr. 85-2548).

²⁹ Pavyzdžiui, 1995 m. balandžio 20 d. nutarime: „kai kurios Europos Bendrijos Sąjungos (EBS) valstybės vykdo EBS direktyvą 89/552“ (*Valstybės žinios*, 1995, nr. 34-847); jau minėtas 2002 m. kovo 14 d. nutarimas (žr. 169 nuorodą). Suprantama, labai aiškiai ES teisė atskiriama 1999 m. spalio 6 d. nutarime (žr. 185 nuorodą).

³⁰ Pavyzdžiui, 2004 m. sausio 26 d. nutarime prie apžvelgiamų tarptautinių teisės aktų, kuriuose yra įtvirtinta reklamos samprata, įvardijami ir EB Tarybos 1984 m. rugsėjo 10 d. direktyva 84/450/EEB, EB Tarybos 1989 m. spalio 3 d. direktyva 89/552/EEB bei Europos Parlamento ir ES Tarybos 2003 m. gegužės 26 d. direktyva 2003/33/EB (*Valstybės žinios*, 2004, nr. 15-465). Taip pat 2004 m. kovo 5 d. nutarime teigiama, kad gyventojų rėmimo principai yra įtvirtinti ir tarptautiniuose (Europos) teisės aktuose, be kita ko, ir EB Tarybos 1992 m. birželio 24 d. rekomendacijoje 92/441/EEB „Dėl pakankamų pajamų ir socialinės paramos socialinės apsaugos sistemose bendrų kriterijų“ (*Valstybės žinios*, 2004, nr. 38-1236).

³¹ Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 34-847. Pirma, šiame nutarime minima rezoliucija yra priimta ne 1997 m. birželio 13 d., o tų metų birželio 12 d. (Rezoliucija B4-0468, 0487, 0497, 0513 ir 0542/97. *Oficialus leidinys*, C 200, 30.06.1997). Pažymėtina, kad šis datos netikslumas vėliau atsispindi kitų autorių tekstuose, pvz.: KÜRIS, E. The Constitutional Court of Lithuania and Lithuania's Membership in the European Union, p. 180 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <<http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf>>; JARUKAITIS, I. Europos Bendrijų teisės viršenybė ir valstybių narių bei Lietuvos Respublikos teisė. *Teisė*, 2000, t. 37, p. 61. Antra, Konstitucinis Teismas šiame nutarime kaip ES dokumentu remiamasi Europos Parlamento 1997 m. birželio 13 d. priimta Rezoliucija dėl mirties bausmės panaikinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Parlamento rezoliuciją galima vadinti ES „dokumentu“, tačiau tai nėra teisės aktas. Svarstyтина, kodėl Konstitucinis Teismas nepasirėmė (ir) šiame nutarime minimais paaiškinimais dėl Deklaracijos Nr. 1 prie Amsterdamo sutarties: vis dėlto dėl valstybės narystės ES sprendžia tik ES valstybės narės, o ši deklaracija prie Sutarties yra būtent šių valstybių pozicijos išraiška. Kad būtų išlaikytas objektyvumas, reikėtų paminėti, jog Deklaracija Nr. 1 taip pat nėra teisės aktas, žr., pvz., BOROWSKI, M. Legal Pluralism in the European Union. Iš *Law and Democracy in Neil MacCormick's Legal and Political Theory*. Red. A. J. Menendez ir J. E. Fossum. Dordrecht: Springer, 2011, p. 205.

arba 2004 m. sausio 26 d. nutarime³². Vargu ar būtų teisinga teigti, kad šiai ar kitoms kategorijoms priskirti kokiomis nors specifinėmis lingvistinėmis formulėmis pasižymintys nutarimai³³.

2. Pastiprinantys nutarimai. Šiai kategorijai priskirta tie 18 nutarimų, kuriuose detaliau analizuojamas ES teisinis reglamentavimas, matomas analizės ir argumentacijos logikos bei sekos bendrumas. Į šią kategoriją patenka nutarimai, kai Konstitucinio Teismo nagrinėjamoje byloje tiesiogiai iškyla ir ES teisės reguliavimo klausimas. Konstitucinis Teismas pakankamai išsamiai nagrinėja ES teisės reglamentavimą, o nacionalinio akto atitiktį Konstitucijai vertina ir ES teisės reguliavimo kontekste. Nė viename šios kategorijos nutarime Konstitucinio Teismo vertinamos nacionalinės teisės normos nebuvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai priešiška ES teisei kryptimi. Atvirkščiai, visi šios kategorijos atvejai, kai konstatuotas nacionalinių normų prieštaravimas Konstitucijai, yra palankūs (draugiški) ES teisei³⁴. Šios kategorijos nutarimuose Konstitucinis Teismas remiasi ES teise savo argumentacijoje, aiškiai atskiria ES ir nacionalinę teisę. Santykis su ES teise yra aktyvus, tačiau ne toks intensyvus kaip paskutinėje – harmonizuojančioje kategorijoje. Nors yra ir išimčių³⁵, paprastai ši nutarimų kategorija pasižymi detalesne ES teisinio reglamentavimo analize, yra juntama reikšminga ES teisės imtis.

Šiai kategorijai priskirtinas 1999 m. spalio 6 d. nutarimas³⁶, kaip vienintelis, kuriame ES teisiniu reglamentavimu remiamasi laikotarpiu iki narystės ES. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas rėmėsi ES teisės nuostatomis, skirtomis telekomunikacijų rinkai demonopolizuoti. Panašus savo nagrinėjama tematika buvo ir kitas, 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas³⁷, kuriame Konstitucinis Teismas rėmėsi ES teisės nuostatomis dėl konkurencijos ir valstybės pagalbos, televizijos programų transliavimo, elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų leidimo bei reguliavimo. Be to, kaip minėta, tai – pirmasis Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame remiamasi ir Teisingumo Teismo praktika.

³² Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 15-465. Nutarime taip pat cituojamas Direktyvos 2003/33/EB 2 straipsnio b punktas: „reklama – tai bet kokios formos komercinis pranešimas, skirtas tabako gaminiui reklamuoti arba darantis tiesioginį ar netiesioginį poveikį tabako gaminio reklamai.“ O oficiali šio ES teisės akto punkto redakcija yra tokia: „reklama yra bet kokia komercinio pranešimo forma, kurios tikslas tiesiogiai arba netiesiogiai skatinti tabako produktą“ (*Oficialusis leidinys*, L 011, 16012003). Taip pat netiksliai pateikiamas Direktyvos 89/552/EEB pavadinimas (*Oficialusis leidinys*, L 298, 17101989) bei cituojama Direktyvos 84/450/EEB 2 straipsnio 1 dalis (*Oficialusis leidinys*, L 250, 19091984).

³³ Pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo formuluotė, vartojama referencijai į ES teisę „šiam kontekste paminėtina“, gali būti randama keliose kategorijose, pavyzdžiui, orientaciniame 2012 m. gruodžio 6 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2012, nr. 142-7341), pastiprinančiame 2013 m. gegužės 24 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2013, nr. 55-2760); tokio paties tikslo formuluotė „pažymėtina“ gali būti randama keliose kategorijose, pavyzdžiui, orientaciniame 2011 m. sausio 6 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2011, nr. 3-93;), pastiprinančiame 2007 m. kovo 20 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2007, nr. 34-1244) bei harmonizuojančiame 2010 m. vasario 3 d. nutarime (*Valstybės žinios*, 2010, nr. 16-758).

³⁴ Iš 18 šios kategorijos nutarimų 10 nutarimų yra nustatytas neprieštaravimas ES teisei, o 7 nutarimuose – draugiškas ES teisei prieštaravimas Konstitucijai. Nors 1999 m. spalio 6 d. nutarimas (*Valstybės žinios*, 1999, nr. 85-2548) galėtų būti priskirtinas prie neprieštaraujančių ES teisei, vis dėlto preciziškai tai nebūtų tikslu, nes šiame nutarime ES teisė kol kas dar nėra vidaus teisės dalis.

³⁵ Pvz., 2006 m. sausio 17 d. nutarimas, kuriame be platesnės analizės Konstitucinis Teismas remiasi ES teisiniu reglamentavimu taip sustiprindamas savo argumentaciją: „taip pat paminėtina, kad privalomo oficialaus pasiūlymo supirkti likusius vertybinius popierius pateikimo institutas yra įtvirtintas ir Europos Sąjungos teisės aktuose, kaip antai, Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyvoje 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų“ (*Valstybės žinios*, 2006, nr. 8-284). Vis dėlto tik penkiuose iš šios kategorijos Konstitucinio Teismo nutarimų yra referuojama į vienintelį ES teisės šaltinį.

³⁶ Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 85-2548. Pažymėtina, kad ir nutarime yra aptinkamas ES teisės interpretacijos laisvumas: konstatuojama, kad „Europos Komisija atskirais nutarimais Airijai, Graikijai, Portugalijai galutinį visiško telekomunikacijų liberalizavimo terminą atidėjo iki 2000 m. pabaigos“. Pirmą, šiame nutarime Europos Komisija galutinį terminą atidėjo ne nutarimais, o sprendimais, kaip ir teigė šiame nutarime minimi specialistai. Antra, tokiu pat atskiru sprendimu 97/603/EB (*Oficialusis leidinys*, C 265, 22.08.1998) telekomunikacijų liberalizavimo terminas buvo atidėtas ir Ispanijai, nors nutarime jis ir nėra minimas.

³⁷ Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 141-5430.

Konstitucinis Teismas ES teise rėmėsi ir 2007 m. vasario 9 d. nutarime, kuriame nuostatas, kad gyventojai negali būti renkami į atitinkamų savivaldybių tarybas, nebūdami įrašyti į politinių partijų sudaromus kandidatų į tarybas sąrašus, pripažino prieštaraujančias Konstitucijai³⁸.

2007 m. kovo 20 d. nutarime Konstitucinis Teismas rėmėsi tiesiogiai Steigiamąja sutartimi ir Teisingumo Teismo praktika, nustatydamas, kad esama esminio skirtumo tarp darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, ir valstybės tarnautojų³⁹.

2009 m. birželio 8 d. nutarime Konstitucinis Teismas gana plačiai rėmėsi ES teise, atskleisdamas iš ES teisės aktų kylančius reikalavimus įstatymų leidėjui. Nagrinėjant šį nutarimą, aptikta pernelyg laisva ES teisės šaltinių interpretacija⁴⁰.

2011 m. liepos 7 d. nutarime Konstitucinis Teismas rėmėsi ir ES teise, pripažindamas atitinkamas Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo bei Vidaus tarnybos statuto nuostatas kaip nepakankamai individualizuojančias asmens teisių ir laisvių apribojimus bei prieštaraujančias Konstitucijai⁴¹.

Konstitucinis Teismas 2011 m. gruodžio 22 d. nutarime, kuriame ne vieną Mokslo ir studijų įstatymo nuostatą pripažino prieštaraujančia Konstitucijai, rėmėsi pagrindiniais ES teisės principais, *inter alia*, nediskriminavimo principu, pagrindinėmis laisvėmis, Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV), taip pat Teisingumo Teismo jurisprudencija⁴².

2012 m. vasario 27 d. nutarime pripažindamas prieštaraujančiomis Konstitucijai tam tikras Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo, Tarnybos Lietuvos Respublikos munitinėje statuto bei Vyriausybės nutarimu patvirtintų Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų normas, Konstitucinis Teismas remiasi ES teise ir Teisingumo Teismo jurisprudencija vertindamas motinystės atostogų paskirtį bei nėščių, neseniai pagimdžiusių ir maitinančių krūtimi darbuotojų teises⁴³.

³⁸ Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 19-722. Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas ES direktyvas, konkrečiai jų neįvardydamas, mini ir 1998 m. lapkričio 11 d. nutarime. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 100-2791. Autoriaus nuomone, tai turėtų būti ta pati ES Tarybos 1994 m. gruodžio 19 d. direktyva 94/80/EB, nustatanti išsamias priemones Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems jos piliečiais, naudotis balsavimo teise ir teise būti kandidatais savivaldybių rinkimuose. *Oficialusis leidinys*, L 368, 31/12/1994. Tačiau 1998 m. nutarimas patenka į orientacinių nutarimų kategoriją, o 2007 m. nutarimas – į pastiprinančių nutarimų kategoriją. Be kita ko, tai lemia ir minėtas pačios ES teisės statuso nacionalinėje teisėje pokytis.

³⁹ Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 34-1244.

⁴⁰ Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 69-2798. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas pažymi, kad „2005 m. liepos 12 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2005/667/TVR dėl baudžiamosios teisės sistemos stiprinimo įgyvendinant teršimui iš laivų taikomą teisę preambulės 6 punkte pažymėta, jog, „atsižvelgiant į srities specifiškumą, turėtų būti nustatytos bendros juridiniams asmenims taikomos sankcijos“. Paminėtina, kad Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) 2007 m. spalio 23 d. byloje C-440/05 nusprendė panaikinti 2005 m. liepos 12 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2005/667/TVR dėl baudžiamosios teisės sistemos stiprinimo, įgyvendinant teršimui iš laivų taikomą teisę. *Oficialusis leidinys*, C 315, 22/12/2007. Atsižvelgiant į tai, kad 2007 m. spalio 23 d. minėtas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/667/TVR buvo panaikintas, autoriaus nuomone, nebuvo tikslo pateikti šio sprendimo nuostatas be informacijos apie šių nuostatų (ne)galiojimą.

⁴¹ Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 84-4106. Atkreiptinas dėmesys, kad D. Žalimas šį nutarimą priskiria harmonizuojančiųjų nutarimų kategorijai. Žr.: ŽALIMAS, D. Tarptautinės ir Europos Sąjungos vaidmuo <...>, p. 315–316.

⁴² Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 160-7591.

⁴³ Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 26-1200. Pirma, paminėtina, kad D. Žalimas ir šį nutarimą priskiria harmonizuojančiųjų nutarimų kategorijai. Žr. ŽALIMAS, D. Tarptautinės ir Europos Sąjungos vaidmuo <...>, p. 316. Antra, atkreiptinas dėmesys, kad ir Konstitucinio Teismo 2016 m. kovo 15 d. nutarime minima ta pati direktyva 92/85/EEB, ta pati *Kiiski* byla C-116/06, nors laikotarpiu tarp 2012 m. vasario 27 d. ir 2016 m. kovo 15 d. šiuo klausimu atsirado ir kitų reikšmingų Teisingumo Teismo sprendimų, pavyzdžiui, Didžiosios kolegijos sprendimas *C. D. prieš S. T.* byloje C-167/12 žr. 32 punktą. *Oficialusis leidinys*, C 194, 30.6.2012. Be kita ko, ir ši analizė lėmė, kad 2016 m. kovo 15 d. nutarimas yra priskirtinas labiau orientacinių, o ne pastiprinančių nutarimų kategorijai.

Kitu nutarimu, patenkančiu į šią kategoriją, laikytinas 2013 m. sausio 25 d. nutarimas, kuriame Konstitucinis Teismas nagrinėjo Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme nustatytus reikalavimus asmeniui, pageidaujanciam įsigyti ir laikyti nurodytus šaunamuosius ginklus⁴⁴. Šiame nutarime išsamiai atskleidžiamas ES direktyvų reglamentavimas, pabrėžiama, kad direktyvos leido valstybėms narėms sukonkretinti ir sugriežtinti reikalavimus. Būtent šios griežtesnės, nei numatytos direktyvoje nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai.

Išsamiai direktyvos, kurią įgyvendina ginčijamo Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo nuostatos, reglamentavimas buvo nagrinėjamas 2013 m. gegužės 24 d. nutarime⁴⁵.

Kitame, 2014 m. balandžio 14 d. nutarime dėl išmokų iš Garantinio fondo nemokėjimo nemokios įmonės darbuotojams Konstitucinis Teismas, *inter alia*, pirmiausia remdamasis Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pateikta direktyvos nuostata ir direktyvos tikslais, pripažino prieštaraujančiomis Konstitucijai nuostatas dėl neskiriamų išmokų darbuotojams iš Garantinio fondo lėšų sąlygų. Būtų galima paminėti, kad Konstitucinis Teismas rėmėsi *acte éclairée* doktrina⁴⁶.

Netrukus, 2014 m. gegužės 9 d. nutarime, Konstitucinis Teismas su, autoriaus nuomone, konstitucinės justicijos institucijai būdinga specifika iš esmės pirmą kartą pritaikė netiesioginį direktyvų veikimą, Atliekų tvarkymo plane numatytą gamintojo atsakomybės principą aiškindamas atsižvelgęs į direktyvos nuostatas⁴⁷.

2015 m. sausio 15 d. nutarimas⁴⁸ iš esmės laikytinas vieninteliu šios kategorijos nutarimu, kuriame nagrinėjamas ES tiesioginio taikymo teisės akto, į kurį nuoroda daroma ginčijamame nacionaliniame teisės akte, reglamento (EB) Nr. 1370/2007 5 straipsnio nuostatos. Savo ruožtu pats reglamentas nukreipia į nacionalinę teisę⁴⁹, todėl Konstitucinis Teismas vertino šias nacionalines nuostatas.

2015 m. kovo 5 d. nutarime Konstitucinis Teismas plačiai nagrinėjo aktualius konkurencijos teisei Europos Sąjungos teisės šaltinius, nustatydamas, kad Atliekų tvarkymo įstatymo nuostata neprieštaravo Konstitucijai⁵⁰.

2016 m. vasario 2 d. nutarime⁵¹ Konstituciniam Teismui, kaip ir minėtame 2013 m. sausio 25 d. nutarime, vėl teko analizuoti Ginklų direktyvos nuostatas ir iš esmės vėl tiek, kiek tai susiję su direktyvos leidžiamomis griežtesnėmis nacionalinio reglamentavimo nuostatomis. Konstitucinis Teismas pripažino Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo pakeitimo nuostatą dėl neprikaištingos reputacijos reikalavimo netaikymo turintiems šaunamųjų ginklų prieštaraujančia Konstitucijai⁵².

⁴⁴ Konstitucinio Teismo 2013 m. sausio 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 11-520.

⁴⁵ Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 55-2760.

⁴⁶ Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-04467. Žr. taip pat 222 nuorodą.

⁴⁷ „Nei Atliekų tvarkymo įstatyme, nei kituose įstatymuose nėra apibrėžiamas ar kitaip implicitiškai reguliuojamas gamintojo atsakomybės principas, todėl jo turinys aiškintinas atsižvelgiant į <...> 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinančios kai kurias direktyvas nuostatas“; taip pat „[p]ažymėtina, kad principas „teršėjas moka“ įtvirtintas ir nustatyti didesnę gamintojo atsakomybę leidžiama minėtoje 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/98/EB“. Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-05321.

⁴⁸ Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-00683.

⁴⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. spalio 23 d. reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinantį Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70. *Oficialus leidinys*, L 315, 03.12.2007. Žr. minėto reglamento 5 straipsnio 2, 4 ir 6 dalis.

⁵⁰ Konstitucinio Teismo 2015 m. kovo 5 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-03412.

⁵¹ Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2016, nr. 2016-02124.

⁵² Tarybos 1991 m. birželio 18 d. direktyva dėl ginklų įsigijimo ir laikymo kontrolės (91/477/EEB). *Oficialus leidinys*, L 256, 13091991. Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas direktyvos 5 straipsnio 1 dalies b) punktą „nekelia grėsmės sau, viešajai tvarkai arba visuomenės saugumui“ iš esmės panaudojo vėliau savo nutarimo motyvuojamojoje dalyje: „nors tarp jų grėsmės žmogaus, visuomenės ir valstybės saugumui aspektu nėra tokių skirtumų“.

Šiai kategorijai priskirtinas ir 2017 m. gegužės 30 d. nutarimas⁵³. Šiame, kaip ir 2014 m. gegužės 9 d. nutarime, Konstitucinis Teismas vėl nagrinėjo Atliekų direktyvos nuostatas⁵⁴. Teismas nagrinėjo ES aplinkos politikos tikslus, remdamasis SESV ir direktyvos nuostatomis, atitinkamą Atliekų tvarkymo įstatymo straipsnio dalies punkto nuostatą pripažino neprieštaraujančia Konstitucijai. Šis Konstitucinio Teismo nutarimas paminėtinas ir dėl to, kad pirmą kartą motyvuojamojoje nutarimo dalyje atskira struktūrinė dalimi išskiriamas ES teisinis reglamentavimas.

Paskutiniu iš priskirtinų šiai kategorijai Konstitucinio Teismo nutarimų laikytinas 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimas⁵⁵, kuriame Konstitucinis Teismas, „atsižvelgus į atitinkamą Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintą teisinį reguliavimą“⁵⁶, pripažino Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatas neprieštaraujančias Konstitucijai.

3. Harmonizuojantys nutarimai. Šiai kategorijai priskirtini tik 5 nutarimai, kuriuose ES teisės elementas yra intensyviausias ir akivaizdžiai išsiskiria iš visų kitų nutarimų. Minėta, kad šioje kategorijoje įmanomas vienintelis pagrįstas objektyvus klasifikacijos kriterijus, kurį, aiškinant plečiamai, galima pavadinti prejudicine situacija⁵⁷. Prejudicinė situacija, manytina, yra svarbi bent keletu aspektų. Pirma, tikslus ES teisės turinio supratimas gali lemti Konstitucinio Teismo motyvaciją ir netgi sprendimą dėl nacionalinio teisės akto atitikties Konstitucijai. Antra, kaip pirmo aspekto padarinys, Konstitucinio Teismo aktų rezoliucinė ir motyvuojamoji dalis saisto teisę kuriančius ir taikančius subjektus, įskaitant ir teismus, šie subjektai privalo paisyti oficialios konstitucinės doktrinos, jie negali aiškinti Konstitucijos nuostatų kitaip, nei savo aktuose yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas⁵⁸. Būtų sveikintina, jeigu nacionalinės institucijos būtų saistomos maksimaliai tikslaus ES teisės aiškinimo, nekiltų situacijos, kai reikėtų rinktis iš dviejų aukščiausių teismo institucijų skirtingo ES teisės interpretavimo, būtų išvengta galimo dviejų savarankiškų teisės sistemų supriešinimo. Trečia, tai – efektyvaus teismo dialogo tarp dviejų savarankiškų teisės sistemų, nacionalinės ir ES, aukščiausių teisminių institucijų, tradicijos prielaida.

Šios kategorijos reikšmingiausiai laikytinas 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas, kai, Konstituciniam Teismui suabejojus dėl direktyvos nuostatų taikymo⁵⁹, buvo priimtas sprendimas kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. 2008 m. spalio 9 d. Teisingumo Teismui priėmus prejudicinį sprendimą byloje C-239/07⁶⁰, Konstitucinis Teismas priėmė minėtą 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimą, kuriame rėmėsi šiuo sprendimu, įsitikinęs, jog ES direktyvos nuostatos leidžia toki

⁵³ Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 30 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2017, nr. 2017-09149.

⁵⁴ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas. *Oficialusis leidinys*, L 312, 22.11.2008. Skirtingai nuo 2016 m. kovo 15 d. nutarimo (žr. 198 nuorodą), šis nutarimas dėl ES teisės analizės ir argumentacijos logikos bei sekos, kaip ir abu Ginklų direktyvos nagrinėjimo atvejai, patenka į pastiprinančiųjų nutarimų kategoriją.

⁵⁵ Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2017, nr. 2017-19288.

⁵⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo bei šios direktyvos nuostatas paaiškinantis Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 25 d. sprendimas byloje C-367/15 *Stowarzyszenie „Olawska Telewizja Kablowa“*. *Oficialusis leidinys*, C 7, 11.1.2016.

⁵⁷ Prejudicine situacija, autoriaus nuomone, vadintinos aplinkybės, kai Konstitucinis Teismas motyvuotai svarsto galimybę kreiptis ar nesikreipti prejudicinio sprendimo, arba kuriomis toks svarstymas galėtų būti numanomas.

⁵⁸ Žr. Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimą (*Valstybės žinios*, 2005, nr. 113-4132), 2006 m. kovo 28 d. nutarimą (*Valstybės žinios*, 2006, nr. 36-1292).

⁵⁹ Žr. sprendimo 6 punktą: „Konstituciniam Teismui šioje konstitucinės justicijos byloje reikia išsiaiškinti, ar Direktyvos 20 straipsnis turi būti aiškinamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį bet kuri trečioji šalis savo nuožiūra, jei tik yra elektros energijos sistemos „būtinų pajėgumų“, turi teisę pasirinkti, prie kurios sistemos – elektros energijos perdavimo ar elektros energijos paskirstymo – ji nori prisijungti, o tokios sistemos operatorius turi pareigą suteikti prieigą prie tinklo“. Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 140-5569.

⁶⁰ Europos Teisingumo Teismo 2008 m. spalio 9 d. sprendimas byloje C-239/07 *Julius Sabatauskas ir kt.* *Oficialusis leidinys*, C 170, 21.07.2007.

reglamentavimą, koks numatytas nacionalinėje teisėje. Taip, neplėtojant šios prejudicinės situacijos tyrimo, paminėtina, kad Konstitucinis Teismas nepaneigė savo galimybės kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą. Šis Konstitucinio Teismo požiūris buvo patvirtintas Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 22 d. sprendimu kreipiantis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl Reglamento Nr. 1308/2013 148 straipsnio 4 dalies nuostatų išaiškinimo⁶¹. Konstitucinio Teismo prašymai kreiptis prejudicinio sprendimo verti atskiro tyrimo, todėl detaliau nenagrinėjami, o šią kategoriją neabejotinai papildys būsimas nutarimas konstitucinės justicijos byloje Nr. 11/2016.

Kitu šios kategorijos atstovu neabejotinai laikytinas (bent kol kas) daugiau dėmesio nesulaukęs 2010 m. vasario 3 d. nutarimas⁶², kuriame Konstitucinis Teismas nagrinėja ES direktyvų reglamentavimą tiek, kiek tai yra susiję su neturtinės žalos atlyginimo, kylančio iš transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo, ribojimu. Šiame nutarime, remdamasis savo analize, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad ES teisėje „išskiriama turtui padaryta žala ir žala asmeniui, tačiau eksplicitiškai nenumatyta neturtinės žalos atlyginimas“. Taip pat Konstitucinis Teismas plačiai rėmėsi Teisingumo Teismo jurisprudencija⁶³ ir padarė galutinę išvadą, jog „[a]pbendrinant pažymėtina, kad pagal Europos Sąjungos direktyvas, kuriose įtvirtintos nuostatos dėl transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo, valstybėms narėms paliekama laisvė pasirinkti civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sistemą ir ją įgyvendinančias priemones“. Argumentuodamas Konstitucinis Teismas pasisakė, kad įstatymų leidėjas „neprivalo nustatyti tokių draudimo sumų, kurios įvykus draudžiamajam įvykiui visais atvejais užtikrintų visišką padarytos žalos atlyginimą“, o nukentėjusiam asmeniui nėra paneigtos „konstitucinės asmens teisės reikalauti visiškai atlyginti jam padarytą žalą bendrais pagrindais, t. y. iš žalą padariusio asmens ar už jo veiksmus atsakingo kito asmens“. Atitinkamai Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo nuostata, kuria buvo nustatytas maksimalus 500 eurų (su vėlesniais pakeitimais – 5 000 eurų) draudiko atlygintinos neturtinės žalos atlyginimo dydis, buvo pripažintas kaip neprieštaraujantis Konstitucijai. Vertinant šio nutarimo argumentaciją, būtų galima daryti išvadą, kad Konstituciniam Teismui nekilo pagrįstų abejonių dėl ES teisinio reglamentavimo, nes priešingu atveju, kaip ir buvo minėta, Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas, *inter alia*, į savo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimą, būtų kreipęsis į Teisingumo Teismą su prašymu pateikti prejudicinį sprendimą. Šiuo atveju to nebuvo padaryta.

Konstitucinis Teismas, remėsi arba *acte claire* doktrina⁶⁴, arba *acte éclairé* doktrina⁶⁵. Autoriaus nuomone, svarstyta, ar Konstitucinio Teismo cituojamų Teisingumo Teismo sprendimų

⁶¹ Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2017/12/2017-12-20_kt21-s11.pdf>.

⁶² Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 16-758. Šiame nutarime nagrinėtos: 1972 m. balandžio 24 d. Tarybos direktyvos 72/166/EEB 3 straipsnio 1 dalis, 1983 m. gruodžio 30 d. Tarybos direktyvos 84/5/EEB 1 straipsnio 2 dalis, 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/14/EB konstatuojamosios dalies 10 punktą, 2 straipsnis bei 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB – be konkrečių straipsnių ar jų dalių.

⁶³ Konstitucinis Teismas šioje byloje rėmėsi Teisingumo Teismo jurisprudencija: 2009 m. balandžio 28 d. sprendimu byloje C-518/06 *Europos Bendrijų Komisija prieš Italijos Respubliką*, 2007 m. balandžio 19 d. sprendimu byloje C-356/05 *Elaine Farrell*, 2005 m. birželio 30 d. sprendimu byloje C-537/03 *Katja Candolin*, 2003 m. liepos 24 d. nutarimi byloje C-166/02 *Daniel Fernando Messajana Viegas* ir 2000 m. rugsėjo 14 d. sprendimu byloje C-348/98 *Mendes Ferreira ir Delgado Correia Ferreira*.

⁶⁴ Žr. Teisingumo Teismo 1982 m. spalio 6 d. *Cilfit* sprendimo byloje 283/81 16 punktą: „tinkamas Bendrijos teisės taikymas gali būti toks akivaizdus, kad dėl jo negali kilti jokių pagrįstų abejonių. Prieš nusprenddamas, kad tokia situacija egzistuoja, valstybės narės teismas turi būti įsitikinęs, jog ji būtų lygiai tokia pat akivaizdi ir kitų valstybių narių teismams, ir Teisingumo Teismui. Tik įvykdžius šias sąlygas valstybės narės teismas šio klausimo galės neteikti Teisingumo Teismui bei priimti atsakomybę dėl jo išsprendimo.“ *Teismų praktikos rinkinys*, 1982-03415.

⁶⁵ Žr. Teisingumo Teismo 1982 m. spalio 6 d. *Cilfit* sprendimo byloje 283/81 14 punktą: „Tokį patį <...> pareigos [kreiptis prejudicinio sprendimo] ribojimo poveikį gali turėti ir atitinkamu teisės klausimu nusistovėjusi Teisingumo Teismo praktika, neatsižvelgiant į procedūras, pagal kurias ji buvo įtvirtinta, net jei nagrinėjami klausimai ir nėra visiškai tapatūs.“ *Teismų praktikos rinkinys*, 1982-03415.

analizė leidžia vienareikšmiškai ir neabejotinai teigti, jog šiuo klausimu Teisingumo Teismas buvo pasisakęs ir pasisakęs tiek, kad Teisingumo Teismo praktika jau buvo nusistovėjusi. Konstitucinis Teismas nepacitavo nė vieno Teisingumo Teismo sprendimo, juo labiau sprendimų, kuriuose dėl neturtinės žalos klausimo būtų pasisakyta *expressis verbis*. Tad galima daryti išvadą, kad Konstitucinis Teismas iš esmės taikė *acte claire* doktriną, t. y. klausimas buvo toks akivaizdus, kad nekilo jokių pagrįstų abejonų. Konstitucinio Teismo nutarime eksplicitiškai jokių pagrįstų abejonų nematyti. Tačiau šiam nutarimui buvo pateikta Konstitucinio Teismo teisėjų T. Birmontienės ir A. Taminsko 2010 m. vasario 5 d. atskiroji nuomonė, kurioje, be kita ko, nesutikimo argumentai grindžiami ir Europos laisvosios prekybos asociacijos teismo sprendimu byloje E-8/07⁶⁶. Tad pripažintina, būtų svarių argumentų teiginiui, jog klausimas Konstituciniam Teismui nebuvo toks akivaizdus, kad negalėjo kilti jokių abejonų. Suprantama, atskiroji nuomonė savaime nepašalina teisės akivaizdumo kriterijaus. Pagal *acte claire* doktriną reikia, kad nuostatos būtų akivaizdžios ir kitų ES valstybių teismams, ir Teisingumo Teismui. Tačiau, remiantis nutarimo motyvuojamosios dalies analize, autoriaus nuomone, Konstitucinis Teismas kitų valstybių teismų praktikos neanalizavo, vadinasi, bent vienas iš kumuliacinių *acte claire* doktrinos komponentų nebuvo įvykdytas.

2013 m. liepos 11 d. generalinis advokatas N. Jääskinen pateikė savo išvadą dviejose bylose C-22/12 ir C-277/12⁶⁷, kuriose atitinkamai Slovakijos Prešovo krašto teismas ir Latvijos Aukščiausiojo Teismo Senatas prašė išaiškinti tas pačias, kaip ir 2010 m. vasario 3 d. nutarime, nagrinėtas ES teisės nuostatas⁶⁸. Savo išvadoje generalinis advokatas pažymėjo, kad reikia remtis ir Europos laisvosios prekybos asociacijos teismo praktika, nurodydamas bylą *Celina Nguyen prieš The Norwegian State*, E-8/07, t. y. būtent tą pačią bylą, kurią savo atskirojoje nuomonėje nurodė minėti Konstitucinio Teismo teisėjai. Generalinis advokatas, apžvelgdamas Teisingumo Teismo praktiką⁶⁹, teigė, kad nematerialinės žalos įtraukimas į minėtose direktyvose nustatytą privalomojo draudimo sistemą yra „naujesnis aspektas“⁷⁰, direktyvos netektų veiksmingumo, jei teisė į neturtinės žalos atlyginimą būtų pažeidžiama nacionalinėmis draudimo srities teisės nuostatomis. Atsižvelgdamas į generalinio advokato išvadą, Teisingumo Teismas 2013 m. spalio 24 d. sprendime⁷¹ *Vitalijs Drozdovs prieš Baltikums AAS* byloje C-277/12 nusprendė, kad, be kita ko, yra draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis nustatomas mažesnis nematerialinės žalos atlyginimas, negu nustatytas Antrosios direktyvos 84/5 I straipsnio 2 dalyje⁷². Atsižvelgdamas į Italijos Tivolio apylinkės teismo kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo,

⁶⁶ Šioje atskirojoje nuomonėje teigiama: „Europos laisvosios prekybos asociacijos (angl. EFTA) teismo (toliau – ir EFTA teismas) sprendimas byloje E-8/07, susijusioje su neturtinės žalos, padarytos dėl eismo įvykio, atlyginimu. EFTA teismas, interpretuodamas Europos Sąjungos privalomojo civilinės atsakomybės draudimo santykius reglamentuojančias direktyvas, padarė išvadą, kad *šiose direktyvose kalbama apie bet kokios rūšies nuostolius ar žalą*, nesvarbu, ji turtinė ar neturtinė, ir kad nacionalinė teisė, nenumatanti neturtinės žalos atlyginimo privalomojo draudimo sistemoje, yra nesuderinama su Europos Sąjungos motorinių transporto priemonių draudimo direktyvų nuostatomis. Europos Sąjungos direktyvų nuostatos turėtų būti interpretuojamos kaip padengiančios abiejų rūšių – turtinę ir neturtinę – žalą. Kitokia interpretacija prieštarautų tikslui užtikrinti laisvą judėjimą ir garantuoti tokį pat elgesį su nukentėjusiais, kad ir kur Europos ekonominėje erdvėje įvyksta nelaimingas atsitikimas“.

⁶⁷ Generalinio advokato Niilo Jääskinen išvada, pateikta 2013 m. liepos 11 d. byloje C-22/12 ir C-277/12. *Skaitmeninis rinkinys*, ECLI:EU:C:2014:172.

⁶⁸ Darytina logiška išvada, kad tokie prašymai, autoriaus nuomone, paneigia *acte éclairé* buvimą.

⁶⁹ Generalinio advokato išvadoje daroma nuoroda, be kita ko, ir į bylas: 2009 m. balandžio 28 d. sprendimu byloje C-518/06 *Europos Bendrijų Komisija prieš Italijos Respubliką*, 2007 m. balandžio 19 d. sprendimu byloje C-356/05 *Elaine Farrell*, 2005 m. birželio 30 d. sprendimu byloje C-537/03 *Katja Candolin*, 2003 m. liepos 24 d. nutartimi byloje C-166/02 *Daniel Fernando Messajana Viegas* ir 2000 m. rugsėjo 14 d. sprendimu byloje C-348/98 *Mendes Ferreira* ir *Delgado Correia Ferreira* (palyginti žr. 220 nuorodą).

⁷⁰ Žr. generalinio advokato išvados 57 punktą.

⁷¹ Teisingumo Teismo 2013 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-277/12 *Vitālijs Drozdovs prieš Baltikums AAS*. *Oficialus leidinys*, C 235, 4.8.2012.

⁷² Dydziai, dabar nustatyti Direktyvos 2009/103/EB 9 straipsnyje, žr. Generalinio advokato N. Jaaskinen išvados 86 punktą.

Teisingumo Teismas 2014 m. sausio 23 d. sprendimu *Enrico Petillo ir Carlo Petillo prieš Unipol Assicurazioni SpA* byloje C-371/12 kiek patikslino savo poziciją dėl neturtinės žalos atlyginimo⁷³.

Po generalinio advokato išvados ir Teisingumo Teismo sprendimų tapo aišku, kad Konstitucinis Teismas netaikė *acte éclairé* doktrinos, nes išaiškinimo šiuo naujesniu aspektu nebūta, atitinkamai, jei toks išaiškinimas būtų, kitų valstybių nacionaliniai teismai, tikėtina, nebūtų kreipęsi į Teisingumo Teismą. Tos pačios aplinkybės iš esmės paneigia ir *acte claire* doktrinos galimybę. Šiuo aspektu galimi tokie logiški paaiškinimai:

a) ES teisės nuostatos nebuvo esminės šioje konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo tiriama iš esmės tik nacionalinės teisės akto, tarp kita ko, perkeliančio ir ES direktyvų nuostatas, atitiktis Konstitucijai. Pagal šį nutarimą Konstitucija tokį nacionalinį reglamentavimą leidžia, lygiai taip pat kaip leistų ir kitokį, pateiktą Teisingumo Teismo sprendime, reglamentavimą. Tačiau jeigu tokia nuostata neprieštarauja, t. y. ją leidžia Konstitucija, vadinasi, tokios nuostatos nacionalinėje teisėje draudimas ateina iš žemesnės negu pati Konstitucija teisės akto galios – direktyvos, kuri pagal konstitucinį aktą kolizijos atveju turi pirmenybę prieš įstatymus. Svarstyti, ar tokią situaciją galima lengvai pagrįsti⁷⁴. Šiuo atveju taip pat kiltų pagrįstas klausimas – kokių tikslu Konstitucinis Teismas taip išsamiai nagrinėjo ES teisę? Kaip ir minėta, orientaciniai nutarimai daro tik fragmentines nuorodas į ES teisinį reglamentavimą, todėl šiai kategorijai šis nutarimas nepriskirtinas, nebent turėtume pripažinti išimtinę, besiskiriančią nuo visos konstitucinės jurisprudencijos situaciją, kai Konstitucinis Teismas išimtinai nacionalinės teisės srityje vis dėlto nutarė (tik) apžvelgti ES teisę. Tačiau tada:

i) tikėtina, kad suklydo pareiškėjai šioje byloje – Vilniaus apygardos teismas, Marijampolės rajono apylinkės teismas ir Telšių rajono apylinkės teismas, nes nei šie, nei jokie kiti nacionaliniai teismai nesikreipė prejudicinio sprendimo šiuo klausimu į Teisingumo Teismą⁷⁵. Neatmestina, kad ordinariniai teismai nesikreipė prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą, nes, be kita ko, nekvestionuodami priėmė šį Konstitucinio Teismo nutarimą ne tik kaip nacionalinio reglamentavimo atitiktis Konstitucijai, bet ir ES teisei vertinimą ir atitinkamai ES teisės aiškinimą⁷⁶,

ii) Konstitucinis Teismas galėjo aiškiai pasisakyti, kad šioje byloje tiriama nacionalinio akto atitiktis išimtinai Konstitucijos nuostatoms, o ordinariniai teismai atskirai turi įvertinti tokio reglamentavimo atitiktį ES teisei pagal prejudicinio sprendimo instrumentą.

Jeigu vis dėlto atsisakytume tokios išimtinės ir sunkiai pagrindžiamos galimybės orientacinių nutarimų kategorijoje, galbūt būtų galima daryti prielaidą, kad šis nutarimas galėtų būti priskirtas patiprinančių nutarimų kategorijai. Tačiau pati prielaida *a priori* logiškai būtų ydinga. Jeigu ES teisė šioje byloje nėra reikšminga, nelieka ir rėmimosi ES teise galimybės (prasmės) apskritai. Tad teiginys dėl nereikšmingos ES teisės įtakos šiame nutarime, atsižvelgiant į iš-

⁷³ Teisingumo Teismas nusprendė, jog nėra draudžiami „nacionalinės teisės aktai, <...> kuriuose numatyta specifinė neturtinės žalos, kurią lemia nesunkūs kūno sužalojimai, patirti per kelių eismo įvykius, atlyginimo sistema, pagal kurią šios žalos atlyginimas apribotas, palyginti su leidžiamu tokios pačios žalos, atsiradusios ne per tokius įvykius, atlyginimu“. Teisingumo Teismo 2014 m. sausio 23 d. sprendimas byloje C-371/12 *Enrico Petillo ir Carlo Petillo prieš Unipol Assicurazioni SpA*. *Oficialusis leidinys*, C 295, 29.9.2012.

⁷⁴ Pvz., žr. 2008 m. gruodžio 4 d. Konstitucinio Teismo teisėjo E. Šileikio atskirosios nuomonės 16–17 psl. argumentaciją, kad žemesnės galios teisės aktuose draudžiama nustatyti tokį patį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatyta aukštesnės galios teisės aktuose.

⁷⁵ Remiantis Nacionalinės teismų administracijos duomenimis [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <<http://www.teismai.lt/lt/europos-sajungos-teisingumo-teismo-praktika/lietuvos-teismu-prasymai-priimti-prejudicini-sprendima/2348>>.

⁷⁶ Pvz., žr. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga. *Teismų praktika*, 2011, nr. 34. p. 350–391.

samią ES teisės ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizę, neatrodytų labai tvirtas ir bet kuriuo atveju akivaizdžiai išsiskiriantis iš viso nutarimų analizės konteksto.

- b) ES teisės nuostatos šioje byloje buvo svarbios, tačiau Konstitucinis Teismas pagrįstai manė, kad „valstybėms narėms paliekama laisvė pasirinkti civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sistemą“⁷⁷, ir, atsižvelgdamas į šią (menamą) laisvę, kaip ir „ginklų“ nutarimuose, nacionalines nuostatas vertino išimtinai atitikties Konstitucijai aspektu, be kita ko, atsižvelgdamas į (išimtinai) nacionalinio teisinio reglamentavimo visumą. Tada reikėtų pripažinti, kad Konstitucinio Teismo atliktas ES teisės interpretavimas nebuvo tikslus.

Subjektyvia autoriaus nuomone, ES teisės reikšmė šioje byloje pagal intensyvumą vertintina kaip tapati 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimui. Viena vertus, Konstituciniam Teismui tiksliai interpretavus ES teisę ir atitinkamai pripažinus Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo nuostatas prieštaraujančias Konstitucijai, svarstyta, ar šis nutarimas galėtų būti priskirtinas pastiprinančių nutarimų kategorijai. Tačiau tokia prielaida atmestina dėl didelio ES ir nacionalinės teisės santykio intensyvumo. Remiantis ES teise tokia reikšminga asmenų teisėms apimtimi, kokia (galimai) būtų pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo nuostatos, nacionalinio reglamentavimo nuostatos, manytina, niekada nebuvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai. Šio nutarimo analizė rodo, kad bet kuriuo atveju Konstitucinio Teismo atliktas ES teisės interpretavimas nebuvo tikslus. Kartu šis nutarimas yra tinkama iliustracija, jog esant intensyviai ES teisės įtakai konkrečioje konstitucinės justicijos byloje, prejudicinis sprendimas eliminuoja visus dėl *acte claire* arba *acte éclairé* doktrinos taikymo galinčius kilti iššūkius. Vis dėlto visų pirma kritikuotina ordinarinių teismų pozicija inicijuoti konstitucinės justicijos bylą, neįvertinant ES teisės konteksto ir galimybės arba būtinybės kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą. Kaip matyti pirmiau, su prašymais priimti prejudicinį sprendimą dėl ES teisės akto aiškinimo kreipėsi kitų valstybių būtent ordinariniai ir ne tik paskutiniosios instancijos teismai. Klausimas, kodėl taip negalėjo pasiegti Lietuvos ordinariniai teismai, lieka atviras.

Kitas šiai kategorijai būtų priskirtinas 2014 m. sausio 24 d. nutarimas⁷⁸, kuris, skirtingai negu visi kiti šios kategorijos nutarimai, neturi įprastų prejudicinės situacijos požymių. Tačiau vien dėl to santykis su ES teise šiame nutarime nėra mažiau intensyvus. Atvirkščiai, intensyvumą galima laikyti vienu iš didžiausių arba apskritai pačiu didžiausiu tarp visų kitų nagrinėtų nutarimų, nes tik šiame nutarime iš esmės nagrinėjama dviejų teisės sistemų – nacionalinės teisės ir ES teisės – išimtinai aukščiausios galių teisės normų (atitinkamai – Konstitucijos ir steigiamųjų sutarčių) dermė⁷⁹, ES teisė neabejotinai veikia Konstitucinio Teismo pateikiamą Konstitucijos aiškinimą. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas vertino Lietuvos banko ir šio banko valdybos pirmininko statuso pokyčius po konstitucinio akto priėmimo. Konstitucinis Teismas, akcentuodamas tik visateisę, o ne dalinę narystę Europos Sąjungoje kaip konstitucinę vertybę, remdamasis Konstitucijoje įtvirtintos valstybės geopolitinės orientacijos bei konstitucinio *pacta sunt servanda* principu, autoriaus nuomone, pripažino, kad Lietuvos bankas savo funkcijas tiek, kiek tai susiję su pinigų politika, vykdo iš esmės ne Konstitucijos 125 straipsnio, o būtent konstitucinio akto pagrindu⁸⁰. Šis nutarimas iš esmės „išsileidžia“ steigiamųjų sutarčių veikimą

⁷⁷ Taip Konstitucinis Teismas pasisako 2010 m. vasario 3 d. nutarime. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 16-758.

⁷⁸ Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-00478.

⁷⁹ Šiame nutarime minima Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 4 dalis, SESV 3 straipsnio 1 dalies c punktas, 119 straipsnio 2 dalis, 127 straipsnio 2 dalis, 128 straipsnis, 130 straipsnis, Protokolo dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 7 straipsnis, 8 straipsnis, 10 straipsnio 1 dalis, 14 straipsnio 2 ir 3 dalis.

⁸⁰ Nuo pripažinimo Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymą Konstitucijai prieštaraujančiu pagal priėmimo tvarką Lietuvos Respublikos Konstitucijos 147 straipsnio 1 daliai dienos. Iš esmės tai būtų ir galimas atsakymas į Konstitucinio Teismo teisėjo E. Šileikio 2014 m. sausio 26 d. atskirosios nuomonės 5.3. punktą ta apimtimi, kiek tai susiję su „negaliojan[čiu] referendumu Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalyje įtvirtint[uj]“ reglamentavimu.

į konstitucinių normų lygį. Autoriaus nuomone, pripažindamas Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai, Lietuvos banko institutui, remiantis konstituciniu aktu, buvo įgyvendintas steigiamųjų sutarčių tiesioginis taikymas, išaiškinant, jog Lietuvos banko institutas priėmus konstitucinį aktą pakito tiek, kiek yra numatyta steigiamosiose sutartyse.

Dar vienu baigiamuoju aktu, nagrinėtina šioje kategorijoje, laikytinas 2015 m. vasario 6 d. nutarimas⁸¹. Šis nutarimas yra svarbus keletu aspektų. Viena vertus, Konstitucinis Teismas aiškiai parodo, kad galimi lygiagretūs procesai iš esmės dėl to paties klausimo ir Teisingumo Teisme, ir Konstituciniame Teisme. Dėl to šį nutarimą savo atskirojoje nuomonėje kritikavo Konstitucinio Teismo teisėjas E. Šileikis, kurio nuomone, Teisingumo Teismas esminį klausimą dėl teisinio reguliavimo tikslo ir priemonės išsprendė iš esmės, todėl Konstituciniame Teisme bylos buvo galima nebenagrinėti, iš esmės nepriklausomai nuo tikslo ir priemonių vertinimo Konstituciniame Teisme aspektu.

Vis dėlto Konstitucinio Teismo pozicija, manytina, yra svarbi, nes:

- a) Konstitucinis Teismas atsižvelgė į aplinkybę, kad Teisingumo Teismas yra priėmęs sprendimą dėl iš esmės to paties teisinio reglamentavimo. Tai rodo draugišką, nekonfrontacinį teisiniu požiūriu santykį su Teisingumo Teismu;
- b) Konstitucinis Teismas pasisakė, kad Teisingumo Teismo sprendime Lietuvos teisinis reglamentavimas buvo įvertintas kitais aspektais negu vertino Konstitucinis Teismas. Atitinkamai nacionalinis teisės aktas gali būti pripažintas prieštaraujančiu ir konstitucinėms, ir ES teisės normoms skirtingais aspektais;
- c) Konstitucinis Teismas pasisako dėl ES teisės pažeidimo procedūros, dėl įsipareigojimų pagal sutartis vykdymo, taip, manytina, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo aktų galią, įpareigoja visas valstybės institucijas vykdyti Teisingumo Teismo sprendimus.

Konstitucinis Teismas nepasisakė dėl to, kaip ateityje elgsis byloje, kuriose Teisingumo Teismas yra sprendęs dėl nacionalinio akto prieštaravimo ES teisei, tačiau abejotina, ar be išlygų būtų galima sutikti su teisėjo E. Šileikio atskirosios nuomonės argumentais nagrinėjama apimtimi. Viena vertus, prieštaravimo aukštesnės galios teisės normoms pagrindai gali būti tikrai skirtingi, taip yra ir šiuo atveju – konstitucinis lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principas bei ES laisvas prekių judėjimas nėra tapačios kategorijos. Nors teismo nagrinėjimo objektas iš esmės yra tas pats, tačiau, manytina, Konstitucinis Teismas vykdė platesnį tyrimą. Antra vertus, Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-61/12⁸² tėra (tik) pažeidimo konstatavimas, – valstybė pati turi imtis veiksmų pažeidimui ištaisyti, asmenys taip pat gali ginti savo teises individualiai, tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad būtent šis Konstitucinio Teismo nutarimas lėmė šios įstatyminės nuostatos ne(be)taikymą. Paminėtina, kad iki Konstitucinio Teismo nutarimo, nepaisant Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-61/12, Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 25 straipsnio 4 dalies nuostata nebuvo pakeista⁸³, taip būtent Konstitucinio Teismo nutarimas ir įgyvendino Teisingumo Teismo sprendimą. Trečia, manytina, kad tik po šio Konstitucinio Teismo sprendimo dėl Teisingumo Teismo sprendimų vykdymo privalomumo būtų galima bent iš dalies kalbėti apie Teisingumo Teismo *res judicata*, kaip naujo pagrindo Konstituciniam Teismui atsakyti nagrinėti prašymą arba nutraukti bylą atsiradimą. Plėtojant teismo dialogo tematiką, galbūt būtų galima mąstyti ir apie platesnį Konstitucijos 106 straipsnio interpretavimą, Teisingumo Teismo sprendimus tam tikrais atvejais prilyginant teismų kreipimuisi į Konstitucinį Teismą.

⁸¹ Konstitucinio Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-01856.

⁸² Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Lietuvos Respubliką. Oficialus leidinys*, C 118, 21042012.

⁸³ 2016 m. gruodžio 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo Nr. VIII-2043 10, 25, 27 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymas (*Teisės aktų registras*, 2016-12-28, nr. 2016-29786) įsigaliojo tik 2018 m. sausio 1 d.

Paskutinis šiai grupei priskirtinas 2015 m. balandžio 3 d. nutarimas⁸⁴. Ši konstitucinės justicijos byla, be abejo, yra reikšmingiausia panaudotų ES teisės šaltinių aspektu. Pats Konstitucinis Teismas pripažino, kad šioje byloje ES teisė yra ne tik apžvelgiama, bet ir ES teisės aspektai yra reikšmingi. Taigi šioje byloje Konstitucinis Teismas eksplicitiškai akcentavo ES teisės svarbą nagrinėjamoje byloje. ES teisės klausimas yra svarbus ir kitu aspektu – pareiškėjų atstovas prašo kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo dėl ES teisės aktų nuostatų išaiškinimo. Nekomentuojant paties prašymo kreiptis prejudicinio sprendimo motyvacijos kokybės, paminėtina tik tai, kad visa šio prašymo argumentacija iš esmės grindžiama išskirtinai kryžminio subsidijavimo paieškų kryptimi.

Konstitucinis Teismas pasisakė, kad jam nekyla klausimų dėl Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų išaiškinimo, taip teismas, manytina, remiasi minėta *acte clair* doktrina, reikalaujančia, kad pagrįstų abejonių dėl tokio reglamentavimo nekiltų nei kitiems teismams, nei Teisingumo Teismui⁸⁵. Viena vertus, Konstitucinis Teismas, skirtingai nei 2010 m. nutarime, išsamiai remiasi ir Europos Komisijos sprendimo⁸⁶ argumentacija. Šiame sprendime, be kita ko, Europos Komisija, vertindama valstybės pagalbos aspektu, pasisako ir dėl byloje ginčijamo SGD terminalo priedo, paneigdama abejones dėl kryžminio subsidijavimo. Antra vertus, ES dokumentai, reglamentuojantys šiame nutarime nagrinėjamą sektorių, yra palyginti neseniai priimti, kad jau būtų susiformavusi aiški Teisingumo Teismo praktika⁸⁷. Atsižvelgiant į tai, išskirtina keletas galimų teorinių perspektyvų. Pirma, neatmestina, kad Teisingumo Teisme teoriškai gali kilti pagrindų dėl energetikos sektoriaus ES aktų ar jų tam tikrų nuostatų pripažinimo prieštaraujančiomis ES teisei. Antra, kadangi nėra aiškios Teisingumo Teismo praktikos, neatmestina ir tai, kad ES teisės aiškinimas galėtų būti ir kitoks, negu mano Konstitucinis Teismas⁸⁸. Trečia, net ir pats Europos Komisijos vertinimas dėl SGD terminalo Teisingumo Teismo gali būti įvertintas kaip neteisingas⁸⁹. Ketvirta, Teisingumo Teismas šios situacijos gali ir netrauktioti kaip *acte clair*, atsižvelgdamas į kitą reikšmingą teismo jurisprudenciją ir ES teisę, nei nagrinėtą Konstitucinio Teismo.

Minėta, kad tik nacionalinis teismas gali prisiimti atsakomybę, ar nagrinėjamas atvejis yra *acte clair*, tačiau, autoriaus vertinimu, Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas būtų eliminavęs reikšmingą galimų teorinių iššūkių dalį.

Išvados

1. ES teisės taikymo Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje vertinimas, pagrįstas išskirtinai objektyviais kriterijais, nėra rezultatyvus (ar bent kol kas objektyviai įmanomas), todėl tyrimas galimas tik remiantis detaliais, nors ir santykinai subjektyviais jurisprudencijos turinio analize. Kita vertus, tokia

⁸⁴ Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 3 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-05147.

⁸⁵ Be to, Teisingumo Teismas byloje C-72/14 yra paminėjęs, kad „tik nacionalinis teismas gali įvertinti, ar tinkamas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad negali kilti pagrįstų abejonių“, „tik nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami teismine tvarka, gali prisiimdami atsakomybę patys įvertinti, ar nagrinėjamas atvejis yra *acte clair*“ (58 punktas). *Oficialus leidinys*, C 142, 2014 05 12 ir C 223, 2014 07 14. Taip pat, Teisingumo Teismo nuomone, išsakyta byloje C-344/04, „vien to, kad Bendrijos akto galiojimas užginčytas nacionaliniame teisme, nepakanka, kad būtų pateiktas prejudicinio klausimo pateikimas Teisingumo Teismui“ (28 punktas). *Oficialusis leidinys*, C 251, 2004 10 09.

⁸⁶ Europos Komisijos 2013 m. lapkričio 20 d. sprendimas Nr. SA.36740. *Oficialusis leidinys*, C 161, 2016.

⁸⁷ Paminėtina, kad Teisingumo Teismo sprendimų dėl šių ES teisės aktų, ginčijamų pareiškėjų, tėra vienetai, o dėl šių konkrečių straipsnių, minimų pareiškėjo atstovo prašyme kreiptis prejudicinio sprendimo, apskritai nebuvo rasta.

⁸⁸ Pavyzdžiui, byloje C-160/14, Teisingumo Teismo nuomone, prejudicinio sprendimo teismas, kurio sprendimas nebegalų būti skundžiamas, turi įsitikinti, kad tinkamas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, jog dėl to negali kilti jokių pagrįstų abejonių, nelieka rizikos, kad teismų praktika Sąjungoje gali skirtis (bylos 38, 39 ir 43 punktai).

⁸⁹ Šiame kontekste paminėtina vykstanti byla Bendrajame Teisme „Achemos Grupė“ ir „Achema“ prieš Komisiją T-417/16.

- santykiškai subjektyvi analizė leidžia atskleisti, pavyzdžiui, tam tikrus unikalnesius rėmimosi ES teise niuansus arba netikslumus, kuriuos objektyvi analizė, matyt, praleistų.
2. ES teisės taikymas Konstitucinio Teismo baigiamiesiems aktams turi poveikį ir šis poveikis skiriasi. Poveikio intensyvumo didėjimo kryptimi išskirtinos tokios nutarimų kategorijos: orientaciniai, pastiprinantys ir harmonizuojantys. Iš visos konstitucinės jurisprudencijos išskirtų 63 nutarimų: 40 nutarimų patenka į orientacinę kategoriją, 18 nutarimų – į pastiprinančių nutarimų ir 5 nutarimai – į harmonizuojančių nutarimų kategoriją. Kuo intensyvesnis ES teisės poveikis, tuo rečiau jis pasireiškia. Tyrimo rezultatai iš esmės patvirtino hipotezę.
 3. Kuo intensyvesnė ES teisės įtaka, tuo svarbiau tiksliau aiškinti ES teisę. Autentiškas ES teisės interpretavimas gali skirtis nuo Konstitucinio Teismo atliekamo ES teisės interpretavimo. Palaikant dviejų teisės sistemų darną, 2007 m. prasidėjęs aukščiausiųjų teismo institucijų dialogas, naudojant prejudicinio sprendimo instrumentą, galėtų būti ir dažniau naudojamas, ypač harmonizuojančių nutarimų kategorijoje.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo nr. VIII-2043 10, 25, 27 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2016, nr. 2016-29786.
3. Europos Komisijos sprendimas 97/603/EB dėl papildomų įgyvendinimo laikotarpių suteikimo Ispanijai Komisijos direktyvai 90/388/EEB dėl visiškos konkurencijos telekomunikacijų rinkose įgyvendinti. *Oficialusis leidinys*, L 243, 05 09 1997.
4. 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/33/EB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių tabako produktų reklamą ir rėmimą, suderinimo. *Oficialusis leidinys*, L 152, 20 06 2003.

Specialioji literatūra

5. BOROWSKI, Martin. Legal Pluralism in the European Union iš *Law and Democracy in Neil MacCormick's Legal and Political Theory*. A. J. Menendez ir J. E. Fossum (Eds). Dordrecht: Springer, 2011.
6. BUBNYTĖ, Karolina. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos poveikis Lietuvos konstitucinei jurisprudencijai – jo būdai ir leistinos ribos. *Teisė*, 2013, t. 89.
7. JARAŠIŪNAS, Egidijus. Apie bylų *Melloni*, *Jeremy F. ir Gauweiler* ir kt. įnašą į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir konstitucinių teismų bendradarbiavimo plėtotę. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2016, nr. 2 (42).
8. JARUKAITIS, Irmantas. Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės sistemų sąveika: ES konstitucinės sutarties ir Lisabonos sutarties viražai. *Justitia*, 2008, nr. 4 (70).
9. KŪRIS, Egidijus. The Constitutional Court of Lithuania and Lithuania's Membership in the European Union [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf>>.
10. MAUS, Didier. Rėmimasis užsienio precedentais ir konstitucinių teismų dialogas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2009, nr. 4 (16).
11. ŠILEIKIS, Egidijus. Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje įtaka Lietuvos Konstitucijos aiškinimui. Iš *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisinei sistemai*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.
12. URBAITIS, Kęstutis. Tarptautinė teisė ir konstitucinė justicija Lietuvoje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2013, nr. 4 (32).
13. ŽALIMAS, Dainius. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės vaidmuo plėtojant oficialiąją konstitucinę doktriną. Iš *Šiuolaikinės konstitucinės justicijos tendencijos: nacionalinės ir tarptautinės teisės santykis*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2014.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 9-199.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 34-847.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 109-3004.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 85-2548.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 28-1003.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 15-465.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 38-1236.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 14-432.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 113-4132.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 134-4819.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 17 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 8-284.
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 36-1292.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 141-5430.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 19-722.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 34-1244.
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2007-05-08_s.pdf>.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 54-2097.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 140-5569.
32. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 69-2798.
33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 16-758.
34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 84-4106.
35. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 160-7591.
36. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 26-1200.
37. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. sausio 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 11-520.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 55-2760.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-00478.
40. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-04467.
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2014, nr. 2014-05321.
42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-00683.
43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-01856.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. kovo 5 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-03412.
45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 3 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-05147.
46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2016, nr. 2016-02124.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 30 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2017, nr. 2017-09149.
48. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimas. *Teisės aktų registras*, 2017, nr. 2017-19288.
49. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 22 d. sprendimas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2017/12/2017-12-20_kt21-s11.pdf>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjų atskirosios nuomonės

50. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo E. Šileikio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimo [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2008-12-04_n_atstk_nuomone.pdf>.

51. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjų T. Birmontienės ir A. Taminsko atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimo [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2010-02-03_n_atstk_nuomone.pdf>.

52. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo E. Šileikio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutarimo [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2015-02-06_kt6-n2_atstk_nuomone.pdf>.

53. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo E. Šileikio 2014 m. sausio 26 d. atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimo [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/01/n140124_atsknuom_es.pdf>.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

54. EEB Teisingumo Teismo 1982 m. spalio 6 d. sprendimas byloje C-283/81 *Srl Cifit, likviduojama bendrovė, ir kitos bendrovės prieš Sveikatos ministeriją. Teismų praktikos rinkinys*, 1982-03415 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-LT-ARRET-C-0283-1981-200406999-05_01.html>.

55. Europos Teisingumo Teismo 2007 m. spalio 23 d. sprendimas byloje C-440/05 *Europos Bendrijų Komisija prieš Europos Sąjungos Tarybą. Oficialus leidinys*, C 315, 22 12 2007.

56. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. spalio 9 d. sprendimas byloje C-239/07 *Julius Sabatauskas ir kt. Oficialus leidinys*, C 170, 21 07 2007.

57. Europos Teisingumo Teismo 2013 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-277/12 *Vitālijs Drozdovs prieš Baltikums AAS. Oficialus leidinys*, C 235, 04 08 2012.

58. Europos Teisingumo Teismo 2014 m. sausio 23 d. sprendimas byloje C-371/12 *Enrico Petillo ir Carlo Petillo prieš Unipol Assicurazioni SpA. Oficialus leidinys*, C 295, 29 09 2012.

59. Europos Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 20 d. sprendimas byloje C-61/12 *Europos Komisija prieš Lietuvos Respubliką. Oficialus leidinys*, C 118, 21 04 2012.

60. Europos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. nuomonė 2/13 *Dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Oficialus leidinys*, C 260, 07 09 2013.

61. Europos Teisingumo Teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje C-160/14 *João Filipe Ferreira da Silva e Brito ir kt. Oficialus leidinys*, C 363, 03 11 2015.

62. Europos Teisingumo Teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas sujungtose bylose C-72/14 ir C-197/14 *X prieš Inspecteur van Rijksbelastingdienst ir T. A. van Dijk prieš Staatssecretaris van Financiën. Oficialus leidinys*, C 363, 03 11 2015.

63. Generalinio advokato Niilo Jääskinen išvada, pateikta 2013 m. liepos 11 d. byloje C-22/12 ir C-277/12. *Skaitmeninis rinkinys*, ECLI:EU:C:2014:172.

Kita jurisprudencija

64. Europos laisvosios prekybos asociacijos teismo 2008 m. birželio 20 d. sprendimas byloje *Celina Nguyen prieš The Norwegian State*, E-8/07 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-09-22]. Prieiga per internetą: <http://www.eftacourt.int/uploads/tx_nvcases/8_07_Judgment_EN.pdf>.

Kiti šaltiniai

65. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga. *Teismų praktika*, 2011, nr. 34.

THE TYPES OF EU LAW APPLICATION IN THE JURISPRUDENCE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Paulius Gričiūnas

S u m m a r y

The influence of the EU law on the Lithuanian Constitutional Court (Konstitucinis Teismas, hereinafter – Constitutional Court) is analysed in this article. Research is based on a coherent analysis of the jurisprudence of the Constitutional Court. To estimate the possible influence, all the jurisprudence was analysed and all decisions (63) which refer to the EU law were identified.

Any attempt to assess the jurisprudence based on an objective criterion (such as time periods of court activities, reference to written law or jurisprudence, sources of the EU law, etc.) failed. The only possible criterion which could bring substantial results would be the cases where the Lithuanian Constitutional Court refers to the European Court of Justice for a preliminary ruling. Since there is one case from 2007 for such a reference and a second from 2017, this criterion could not yet be qualified as valid due to the insufficient practice. The research proves that the influence of the EU law on the jurisprudence of the Constitutional Court could not be assessed by any objective criteria.

The research continues by searching for any possibility based on subjective criteria (although ensuring a highest level of objectivity and neutrality). This assessment was based on a tailor-made methodology: all the related jurisprudence (63 decisions) was analysed and preliminary categories were identified. Then all these decisions were meticulously reassessed and assigned into one of the categories. Three categories were proposed based on the ascension of the intensity of the said influence: orienting, reinforcing and harmonising.

The more intense the EU law influence, the less jurisprudence could be assigned to a certain category: 40 decisions fall within the category of orienting category, 18 decisions to reinforcing category and only 5 decisions to harmonising category. The more intensive the EU law influence is identified, the more thorough analysis has been carried out. In the category of 5 influenced decisions, the decision of the Constitutional Court to refer for a preliminary ruling is assigned (another decision is expected due to the second referral in the end of 2017). There is a brief analysis of two particular decisions based on *acte claire* doctrine where the Constitutional Court could have referred for a preliminary ruling. One particular case might bring some challenges due to the differences in construing the EU law by the Constitutional Court and the European Court of Justice regarding the compulsory insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles.

The research illustrates that the Constitutional Court clearly maintains a friendly approach vis a vis EU law and the preliminary ruling procedure could be used more frequently to maintain the judicial dialogue between the highest judicial institutions of different legal systems. This attitude becomes more important when the EU law influence is clearly present in a particular case.

Iteikta 2018 m. birželio 12 d.

Priimta publikuoti 2018 m. rugsėjo 27 d.